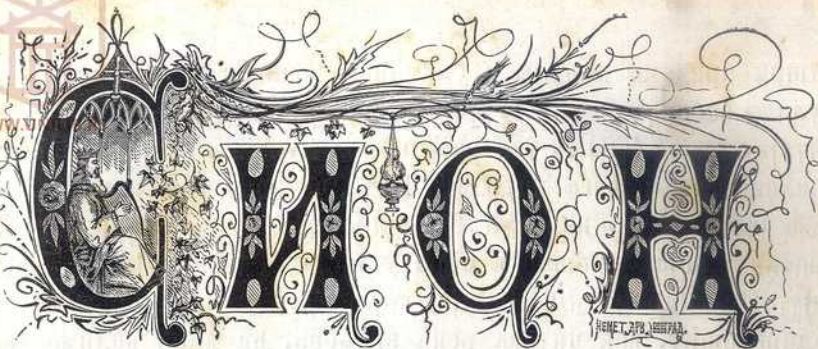

www.v
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 28 Фебруара 1875.

Број 8

Изази четири пута
у месецу.

Претплата се шаље уредиштво.
Уредиштво је у богословији

За све српске крајеве стаје на год.
60 гр. или 6 еор. на по год, 30 гр.
или 3 еор. на три мес 15 гр. или 1
еор. и 50 нов.

Год. II

Слике из историје Срба.

од S.

(СВРШЕТАБ).

Српска је држава најиздашније спомагала науку свога доба, што сведоче толике хрисофуље. Та су два елемента тако тесно скопчани једно с другим, да тек онде се може вапредовати, где су оба главн: чиниоци у држави. Ту је мисао исказао још ослободитељ Америке Вашингтон рекавши: да ће бити стабилна унија само онда, кад се оснује једна највиша школа, у којој би се младићи из свију крајева уније упознавали и изображавали.

За времена религиознога правца и науке, нашом таквом школом, била је пећска патриаршија и српска православна вера са манастирима; од пада патриаршије то је јединство прекинуто у лицу патријара.

И тако, пропало је јединство државно и пропало јединство духовно. Хоћемо ли потоме пасти у очајање? Да ли није остала још која струја, која држи народ у јединству? Да ли је све прекинуто с прошлошћу, да ли је прошлост

наших предака канула и умакла у вечност и да ли се сти-
нула у забравности? И ако има нешто трајно, онда се за-
питајмо : шта је, што у нашем народу траје и што ће трајати,
доклен тече нашега народа? То је, читаоче, сам народ и ње-
гова свест. Зато не само, да нема места очајању, већ на-
против, наша прошлост мора у нама будити највећу енер-
гију. Не само да има струје, која везује нашу прошлост са
садашњошћу, већ читава река времена, на којој видимо као
пионере све српске знатне и велике људе, које је сам народ
себи поклонио, а они су га водили његовом обстанку, срећи
и развитку. Српски је народ произвео из својих недара и св.
Симеуна и св. Савву. Српски је народ озидао оне дивне спо-
менике, којима се свет мора дивити и чудити. Народ и данас
пева Душана и Лазара; народ и данас целива цара Уроша,
краља Дечанског, Првовенчаног, Милутина и св. Владимира.
Народ и данас пева Косово и Марицу, Скадар на Бојани и
Светиград у Арбанији. Народ пева Лику и Крбаву, народ
пева Крваву Краину, Црну Гору, Шумадију, и Призрен, и
Прилип, и Орид. Он пева патријаре и патријаршију : и његова
песма казује, да су како они на небу, тако и они на земљи
један исти народ, те се узајмно спомажу у борби за обстанак.

Задужбине наших предака јесу и дан дањи у неосло-
боћеним крајевима јединита средишта и саборишта српскога
народа. И дан дањи савијају се околу тих споменика про-
шлости Немањини синови и потомци, па им мртви зидови и
живописне слике причају живу историју њине сјајне прошло-
сти. Српски народ ојаћен, заробљен, изцрпљен петовековним
робством гледа у својој средини беле цркве и манастире сре-
зане од мермера и оловом покривене, а у њима своје све-
титеље, којима се непријатељи боје да се приближе, да их
не разбуде, а ојаћена Србадија им слободно приступа и ис-
казује им своје невоље, муке, патње и страдања, па одлази
кући у пуној нади на бољу будућност. Стоје мермерни Де-
чани и у њима св. краљ; стоји на Косову Грачаница и На-

горич између Кратова и Куманова ; стоји Пшиња задужбина кнез Лазара и у њој српски светитељ св. Прохор ; света Софија па ма и потурчена , а мирно почива у цркви св. Марине нетљено тело краља Милутина ; стоји св. Јован код Елбасана и у њему читаве мошти св. Владимира ; стоји Речки манастир и у њему св. Петар Коришки ; стоји Риљски манастир, задужбина Дечанског и Реље Омуђевића и у њему св. Јован ; стоји задужбина краља Милутина и у њој мошти св. Ањима ; стоји Лесново задужбина Оливера и Душана и у њему беле мошти св. Гаврила Лесновског ; стоји св. Никита и св. Аранђео задужбина Немање и Милутина ; стоје у Јанини мошти св. Владимира Немањића ; стоји Раваница и у њој мошти цара Лазара ; стоји Јазак и у њему мошти последњег императора Уроша ; стоји Ковиље задужбина Првовенчаног ; стоји Трескавац више Прилипа, стоји св. Аранђео у вароши Прилипу, у коме је Марко измалан и крунисан, па би требало читаву књигу написати, да само поменујемо наше градове и цркве, наше манастире и светитеље. Ми ћемо само још напоменути, да стоји храм св. Димитрија у Сушици између Скопља и Прилипа, покривен оловом оним, којим га је његов ктитор покрио, и крстовима, које је на њему наместио онај, који га и саградио. Около њега батаљене су још четири цркве, а више св. Димитрија град, а покрај реке шест разваљених воденица и ваљалица. С десне стране св. Димитрија у припрати измалан у најбољем узрасту муж с круном на глави, са сабљом о бедрици ; на њему је доња халина звездама усијана, а горња коласта аздија, у рукама свитак књиге беле, а више главе надпис : **Въ хѣ бѣа благокврнн крль Мърько ктитор сего св. храма.**

И гледајући те дивне споменике' путник невољно пита : „Кад је било то све саграђено ?“ — „Саграђено је онда, кад је било рајино царство“, — одговарају му потомци предака српских.

Путничке слике ваљевског округа.

Обреновац, поље љубинићско и његове старине

По дугој борби нашег пароброда са ветром и валима савиним, и ако ове немогаше надвладати, те пароброд далеко од обале забрешке стаде, ми се извезосмо на једном чамцу на Забрежје. Такав нам је пароброд био, да је чамац са два весла готово више имао снаге у себи, но он сав са својим огромним справама; ето чим нас усрећава Аустро - угарска. Од *Забрежја* (а до Обреновца или *Палежа* како се он до доласка пок. кнеза Милоша Обреновића звао) има више од по часа пешачка хода. Гезгода је и ту као и на другим српским местима, што човек мора или имати свог познаника, који би му послао кола, или, ако не то, а оно да пртља и носи своје амбуље о себи. За овај пар ја сам се те части опростио, јер једном судском чиновнику из Ваљева његов познаник, неки обреновчанин, био је већ послао кола, која су га на Забрежју чекала; те тако и сам стрпам своје амбуље на ова и одвезем се с њим у Обреновац. До Обреновца, а од Забрежја, ваља пребродити једну малу речицу „Кушинац, која у препекама летњим свим усане, а у пролеће и јесен, као и Колубара, начини доста чуда. Она, веле, извире из брдашца неког *Кушинаца* беогр. нахије, па се овде код Забрежја улива у Саву. Баш код самог Обреновца, а од источне стране овог, на најузвишенијој полукружној тачци, око које мртво протиче Кушинац, стоји црква Обреновачка, верно чедо свога времена и доба¹⁾. Овај полуострвчић, као што већ рекосмо, највиша је узвишеност, и на њој су наши стари, и незнајући зашто и крошто, направили себи овај свети храм божији. Рекосмо и незнајући зашто и крошто с тога, што, и ако нису познавали правила грађевине, опет, гоњен самим нагоном народ, да оно што представља светињу његову, да оно у чему треба да се узвиси дух његов над ниским земаљским стварима, ваља да буде на најузвишенијем месташцу; те тако и да показује, осим своје унутарности, још и спољашњу узвишеност над осталим стварима, које су му подобне, но које му ипак нису равне. Напротив нови наши Обреновчани, ваљда затупљени лажним појмовима некакве аустро-угарске цивилизације, сада хоће да граде нову цркву, нови свети храм божији; но на жалост мало даље од овог светог храма и на мало нижем месту, што им се бар од наше стране замера. Можда су се они угле-

¹⁾ Сад је црква нова у Обреновцу, по ове су записке писате рапије.

удалима. Вазнесенску цркву у Београду, те су тако учинили. Онима, који су били тог мишлења, да се Вазнесенска црква сазида где је, замера се свакојачко; јер јој место неодговара ни светости њеној, ни позиву, да и спољашње буде узвишена и величанствена на дивном и величанственом месту, са кога би, као најузвишенији храм најузвишенијег суштаства, чисто уносила се и господарила над осталим зградама тога места у коме је она сада, што она нема. Држимо, да се наша браћа Обреновчани неће наљутити на нас, кад ово проуче, но да ће потпуно бити сагласни с нама, кад добро увиде своју погрешку, напоследку и што се тиче саме светиње места. Незнамо каква ће им бити нова црква, а по обиљеженом месту њене дужине и ширине рекли би, да ће бити доста и то врло умерена. Ма каква да буде црква држимо, да спољну изгледину старе неби требали да пренебрегну. А како изгледа стара црква? запита ће нас ко? Е, како? Онако, као све наше цркве које су чедо доба док бејасмо под игом мусулманским. Дрвена, покривена дебелом округлом ситном и честом шиндром, са кровом високим, олтаром округлим, једном речју крстообразна, као и цркве што су биле у време наших царева и краљева, у време наше славе и силе, части и господства, у време среће и напретка, у време добра и блага, кад Срб небејаше јадан и чемеран, кад небејаше ојађеник и мученик, но кад бејаше знатан и чувен, велики и славан. Само је разлика у томе: што су ова чедо из ига нашег под мусулманима и својим потурицама и одпадницима од вере и народности српске, дрвена, много мања, слабија и трошнија, док су напротив она чедо доба славе и господштине српске: дивна и чудна, јака и преузвишена, како богатствима, тако и величанствима, дивотама и красотама, над којима су сав ум и снага српска тога доба рађили и које је стварала укувна моћ и снага како умна тако и телесна српске славе, величанствености и изображења.

Што се унутрашње биографије ове прекрасне, побожност и страхопоштовање у свачију душу, уливајуће, црквице тиче, ми је не могасмо дознати; јер ненађосмо црквењака, у ког је кључ, и који би нам је отворио да је разгледамо. Ово нам остаде на жао, али се наипо немогаше. Хвала Обреновчанима што су се постарали за школе, те су их мало уљудније начинили, него што су пре неколико година биле. Просвета је снага, просвета је моћ, просвета је животворећи дух, она је биће и суштаство, она опстанак и трајашност, живот и безсмртност, па зграде у којима се ова проповеда треба да су после светих храмова божији, највеће, најлепше,

најкрасније, најузвишеније, најдивније, и да су другчије од осталих зграда и палата државних. Ми остављамо сву ту ствар, кад јој место није овде, па прелазимо на нашу.

Пошто се ту мало одморисмо, код велике громиле камења, која је за нову цркву довучена, пођосмо са прекрасне травнице на највишу узвишеност овог купинчевог полуострвчића. Дивно га обкољава Купинац, са својом скоро устајалом водом, и место корита појом; а још дивније и смиреније подиже се ова стара црквица, више тихо почивајућих око ње гробова погребених отаца и ђедова српских из Обреновца и старог Палежа. Ми идосмо од једног до другог споменика, од једног до другог биљега, којих малина и танкоћа показиваху стање умрлих и њихових потомака, а украси и накити худи степен развића. Што је најчудноватије за невична човека и незналца своје мале Србије, а некадашњег тек само двадесетог дела праве и сопствене Србије то је, што су сви овде сахрањени странци, а не Обреновчани, или стари Палежани. Тако, ево нас пред једном биљегом: „Овде лежи Стака жена Вида Мијатовића рођена у Сарајеву 1837 год. умрл.“ овде лежи брат Радивоје Стефановић, рањен на Засавици, као капетан, а родом чак из петог, шестог ли округа; овде лежи брат ришћанин из Трнова у Бугарској, тамо даље из Софије, из прав. Србије; од овог даље из Аустрије и т. д. Све лежи брат до брата из разних српских крајева ненатећи се један са другим о своје крају; неоспоравајући један другоме врлине и прекрасна својства; не доказујући један другоме, да је један над другим правији и чистији Србин и ришћанин; неназивајући један другог: Шопом, Бугарином, Гогом, Рекалијом, Цинцарином, Арнаутином, Ерцеговцем, Црногорцем, Бошњаком, Швабом, Шокцем, Буњевцем, Кробатом, Далматинцем, Славонцем, Сремцем, Мадаром, Бачванином, Банаћанином, Граничаром, Влахом, Шумадинцем, Торлаком, Ером, Крајином, и т. д. и т. д. буди Бог с нама, и још каквих ти ту нема имена и назива, и покора: него су сви Срби, браћа православославна, од једне српске мајке и оца, у свему и свачему равни и једнаки.

Но да их оставимо нека мирно леже и почивају очекивајући на све своје синове и унучиће кад ћемо им доћи и кад ћемо се ваљда и ми опаметити и познати једном ту нашу ужасну и страшну погрешку натурену. Оставимо их нека чекају ускре, кад ћемо сви, као савршено једнаки, изићи пред вечног и најправеднијег судију, који не суди по речима, по

увијању, улагивању, по миту, по вештини у сравњењу и т. д. но који суди по делима, по срцу и његову раду, по мислима и намерама, који ће казнити најјачом и најужаснијом кажњу, нечувеном на овоме свету, све оне, који од браће праве дивље зверове, који да угоде туђим интересима и користима, а ради подмирења својих страсти, убијају и утамањују све наше, српско, што је свето и драго, што је дивно и узвишено у нашем народу, чим се одликује од осталих народа и што га везује везом најјачом и једином од Јадранског мора па до Црног, од Дунава више Пеште, Мориша и Алте па до Белога мора, од Грчке па до Италије. Бог богова, сила свију сила, правда над правдама, истина над истинама, светиња над светињама, слава над славама, величије над свим величанствима и мудрост над премудростима, моћ над моћима казни ће све оне, који су узрок наше слабости и немоћи, нашег јада и чемера, нашег ништавила и поцепаности, нашег уништења и потлачења до ниже скота, до ниже сваке животиње, и свети храм пред којим стојимо казује јаде и чемере наше, које неће Господ Вишњи пренебрећи. Он је милост над свима милостима, па ће се смиловати и над нашом браћом, која стењу под туђином, испаштајући грехове наших неваљалаца и зликоваца, наших неколико, али црних и паклених, предака. Он уздиже своју већ савршено седу главу, и своје скромне молитве, а кроз своје грмове шиндре, Господу за тужну рају у Правој Србији, Албанији, Маћедонији, Босни, Ерцеговини и за дивље, Вад-Раце у Манџурској и Немачкој Аустрији. То је његово, а ми недостојни овог светог места неузнемиравајући га одосмо даље.

Ни речице нећемо рећи о Обреновцу, до то, да од извожења дуга из наше земље, непрестано се подиже и напредује, и да ће, ако се и даље буде и са чим радило, све више и више напредовати. Једино је, да треба општина да направи пут од Забрежја па до Обреновца, и да уреди малò боље овај простор¹⁾.

Рекосмо, не ћемо говорити о другим стварима, јер кад би то почели, одвело би нас на ствари веома тугаљиве, но неможемо да ипак некажемо ма и површно о две виђене овде личности трговачког и чиновничког реда. Збиља, што се муче Инђијанци, те доказују да душа иде из тела у тело н. пр. какве жабице или првића, па кроз све тисуће родова разних животиња до огромног слона и човека, кад то могу видети на поменутиим личностима. Куд ће

¹⁾ И ово је сад учињено,

краснији пример за Инђијанца, ради преселења душа, до да узмете н. пр. ове личности кад су биле шегрт и практиканат. Тако практикант док има 60 т. год. плате, он говори, иде, ради, носи се, чешља се, понаша се, опходи се, леже, спава, умива се и т. д. на један извештај свој начин. Кад он добије 100 т. то је сасвим други човек, кад добије 132. или кад постане пуноплатежан, ту је опет друга ствар. Кад постане чиновник, ту је тек још другчији, а кад већи и скоро до највећих званија дође н. пр. до каквог начелника, он ти је онда ту такав, да и мати његова и отац нису му могли бити родитељи, па је и реткост у целој овој малој и незнатној Србији, и да га је у овој ко могао родити. Ако се потреви те још овакав те постане какви министар, или саветник, ту ти га и сва Србија није могла родити, само такав украс природе могла би створити Ђерманија, Инглиска, Аустрија, а нарочито Француска, као најузвишенија и најблагороднија земља, чудо овога света, земља готово богова неких, а не људи. Он ти и неговори као кад је био практиканат, или чиновнички какав; него шта више он не наличи ни на оно доба, кад је био у званију до министра. Боже мој! та он ти је онда задахнут неким особитим духом, само не људским. Та тело му није човечије, лице такође не; то је нешто као надземно. Он другчије ходи и збори, другчије једе и пије, другчије леже и спава, другчије се чешља и маже, другчије брије и мије, другчије живи и ради, другчије се држи и понаша, другчије се шали и ради збиљу, другчије части и гости, другчије прима и иде у госте; једном речју, он је пречишћена угледина (идеал) човечијег створа. Та он је нешто више од човека и свега људског. Та он ти је не полубог; но...! А исто тако бива и са поменутом личношћу, кад је била шегрт па за кратко време дошла до тог стања, да десетине тисућа дуката броји. Оставимо их, па хајдмо даље, Бог с њима и сви божији свеци и угодници.....!

Ево нас већ и у Љубинићу, после четворочасног доброг каса, запрегнута добра коња у колима, који беаше у тај пар дора од мегдана, једног крчмара из Обреновца. Шта рекосмо нека нам се нико не посмеје; јер је његов газда народни коњаник, па се спрема за бој и мегдан. Та он дору рани не у подрумима, као стари наши јунаци и делије, то је глупост; него на чистом пољу у корову, трњу, бари и чечеру. Он му вуче и цигле и ђубре, он га гони и под кирију и т. д. па му и опет несмета да буде цорав и мршав гладан и жедан, ама тако треба за бој и крајину. Дочек је био,

од брата Које Поповића, младог и врсног свештеника љубинићског и његова оца г. Ивана Поповића старог и здравог свештеника онд. да бољи није могао бити. За гладна и уморна путника добар је и студени камен, а душеци и друга справа, то је рај за њ. Добра му је и плеснива проја, и тврд као камен сир, а сва јела по форми варошкој украшена са свима врлинама селске *уврђаонике*, нарочито што се тиче огромноће и каквоће грађе из које се граде; то ти је прави мухамедов рај, но само без хурија. Тада нам причаше наш друг и пријатељ, брат Која за *Поље Љубинићско*, за неке ствари, које се у њему и на њему налазе; но како је детињство провео у школи, и почетке у учитељству у Ваљеву; те тако незнаде све подробности о стварима, које се нас тичаху. Но нам се обећа све то прегледати и опис нам послати. Зајиста што је рекао, то је и сверовао. По повратку нашем у Београд добијемо од њега писмо у ком нам каже: да је послао неке земљане печене колутиће, (које ми нисмо добили,) који се тамо налазе, као да је нека фабрика од ових била, а о којима народ разно прича; но да нам неће с тога да опиширан опис пошље, што захтева да сами једног празника дођемо и прогледамо. У истом писму шаље нам и снимак надписа једног који се налази на једном великом камену у сред поља љубинићског; но опис и овога из горњих узрока није хтео да пошље наводећи: да неће да описује то, што се боји, да неће описати како треба и т. д. Ми недржимо да је ово томе узрок, но да пријатељ, жељан правог и искреног пријатеља, хоће овим само да га дозове к себи.

Ми пак стављамо овде тај натпис онакав, каквог га је отац Која снимно и послао нам га, напомињући, да је на великом четвороугалном камену, а да све о њему ништа незнамо, нити за тачност снимка јемчисмо. Натпис је овај **АВЛРК□Н 2** и **3** избрисано **МРТР. . (5) ННН . . . (6) вь . . Б (7) ВКУСѢТЪСЪ** Ако је овај натпис добро снимљен онда се на њему види смеса латинице и ћирилице, онако исто, као и у оном натпису у граду београдском идући *Ружици* цркви с десне стране казамата подземних, о коме ћемо доцније говорити, а сада наводимо натписе у опецима с леве стране помињатих казамата грубо и невешто у ове урезане, ваљда од српских мученика у овима. Ови гласе.. „**МЕЛЕ — Н ЖАЛОСТ**“.. и на другој: „**НЪЖД ПЛАУ.**“

2. Провалија, старине скобаљске и борачке.

Сутра дан, по преноћишту код оца Које у Љубинићу, пођемо на његовим колима до Уба. У овоме, пошто се пријависмо надлежној власти, која учини своје и одреди једног пандура да нам покаже пут до Скобаља, пођемо у овај, осим мене и оца Које још и г. Радоица Жујевић свештеник и намесник Убски. Пре но што смо се кренули ваља да напоменемо: да је одвећ тешко било изаћи са убским кајишарлуцима на крај. Тако гостионичар код кога ручасмо обећао нам је дати своја два коња, за ме и оца Коју по 6 гр. дневно са нашом храном, али кад да пођемо ни коња, ни обећања! Тако нам подметнути од стране његове кајишари долажаху и коње лажљиве нудише, погађаше и бог те пита шта ту неби, па опет од коња ни гласа ни трага, и ако смо на цену пристајали. Овим је се ишло само на то, да што дуже поседимо у гостионици, ако се може тако назвати уџура пуна бува вашију и стеница, и да што више потрошимо. Разуме се да је већ сваком познато, које путовао по нашој дан. Србији, да се смрдљива јела наплаћују скупље, но у Лондону и ма каквој вароши европској. Напоследку овом кајишардуку доскочише отац Која, а нарочито Радојица, који нам у цигана нађе коње. Кад ово виде наш кмет и гостионичар на мах заповеди, те се већ оседлани коњи доведоше по 2 цв. дневно и наша храна. Ми појახасмо већ изгладнеле јадне коње и обрнусмо источно од Уба право Скобаљу. Пројახасмо и покрај среске канцеларије, у којој беше света пун двор, пуне канцеларије и изван ограда дворских сеђаше светина инатећи се и свађајући се измеђ себе. За чудо је како се свет овуда гони и парничи. Све гледа да може како један другог да поједу, а сваки поједини кајишарчић, да може како, неби зажалио целог света божијег. Тако јежђасмо хумистом земљом, док се неустависмо код једне котловине у сред шумарка старог са подмладцима. Оба оца причаху за ту котловиност чудновату причу, а пандур им помагаше и у неколико их допуњаваше. Ево у кратко саме приче, која ће казати о овој месности колико зна. „Био је, веле, један огроман манастир, задужбина српских царева и краљева. Други опет, и то мањина, кажу да је била црква а цео срез убски био је метох и нурија овог огромног манастира у ком је било толико калуђера колико је у години дана, како би сваки дан други служио св. литургију, или свету службу божију. У овај број нису се урачунавали: монаси, испосници, послушници и т. д. којих је било много више од пра-

www.nsl.rs

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

вих калуђера. У срезу колубарском причају да је био други манастир, у ком су калуђери били жене или другим речима *женски манастир* и у овом калуђерице, којих се име овде у народу нечује. Пред саму битку косовску овладао је народом чудан грех и чудно безакоње тако, да је устајао брат на брата, син на оца, отац на сина и т. д. Господу се Богу то зло и тај покор додија, те напусти своју казну на овај манастир. Три дана и три ноћи грмило је, киша са суснежицом и градом лила је, као из кабла и земља је се тресла, док није сав манастир, са свим ћелијама, зградама, калуђерима и свим својим ту десившим се имањем и богатством, пропао у земљу; те се од то доба то место прозове „*Провалија*“. Да би се људи сећали грехова својих прапраотаца и да би се знало да је ту читав и целокупан манастир, са свим својим имањем, богатством и калуђерима пропао, и да је још цео и читав, — то у очи великих празника, још и дан данашњи непрестано звоне звона! као на прилику у очи Божића, Богојављења, Ускрса, св. Ђурђа и св. Тројице. Осим звона чује се још и данас црквено цјеније, које испод земље, као и гласови од звона, потмуло излази и допире до ушију православних“.

Ето то је прича о провалији. Она се зајиста може назвати тим именом, али не у потпуном смислу те речи; јер има дно и то доста плитко. Цела дужина и ширина држимо да нема више од 350—400 хвати, и дубљине од 25—30. У ову провалију нико од народа не улази, а веле да и стока неслази у ту округлу рупчагу. У целом том простору нема ни шуме, осим траве која расте у подводном месту. Земља још и данас, веле, лази непрестано около, а средина дна остаје једне исте дубљине. Цела је та шупљина испуцала и чисто влажна и подводна. Више нам ни један од наших сапутника неумеде казати, као ни то како се зову околна брдашца и месност. Види се да се ту ни један поточић не слива у ову провалију, и да земља одоздо неким узроком спушта се непрестано у ширину. Можда ће околни становници кроз кратко време имати овде једно дивно и красно језерце, које ће бити, чим се ма с које стране, крајак ове провалије слегне. Држимо да ово није без икаква узрока овако, а свака народна прича садржи у себи ма и најмању искрицу истине, око које се обмотава појезија са својом чудноватошћу. По нашем мишлењу ваљало би ово одкопати па видети и дознати узроке овога појава, појава можда посве природног.

Што се звонења и црквеног певања тиче, за које народ прича, да се зајиста у очи великих празника, чује, то нас опомиње на

св. Андријевску цркву у Кијеву. На најузвишенијем готово хумићу у Кијеву подигнута је Андрејевска, тако звана, црква у славу и част св. Андреји Првозваном и његовом становању у Кијеву. Прича се: да је на оном месту, где је св. Андреја крст свој на 40 година после Исуса Христа побó у земљу и рекао: *да ће Кијев бити мати градова руских*, да је ту била стара црква, па пошто су је разорили Татари, онда је из оног места ударила вода, која је мало ниже и готово под самом садањом црквом од источне стране. Мало ниже од ове св. воде, која лечи од свију болести истинно кајуће се, чује се у очи свију великих празника како звона звоне, и како се пева црквено појање. Ова су звона са светим црквеним стварима, да их неоскврне погани бусурмани Татари, пропала у земљу, и тако од то доба, ето видите, као и ова наша у овој провалији, звоне, те опомињу народ на негдашњу несрећу и погибију, са његових недела и безакоња. Разуме се по себи, да звона и у Кијеву и у овој провалији нашој, и ако су пропала ту, опет не могу да звоне и из земље неће да нам појају, но ипак ту ствар не треба узети као по све неистиниту. Ако нису звона и калуђери, оно су потреси неки у земљи на тим местима, који издају потмуле звукове, који допиру до пролазећих туда људи, па ови у својој фантазији стварају и звона и калуђере, и богатства, и манастире, и каквих ти ту нема чуда! Свако зна да има много и много природних појава не протумачених само с тога, што незнамо законе њихове. Нарочито пак у нас Срба држи се и оно за нечувено дело, које је у изображеним световима обичан појав. Тако само примера ради да наведемо нешто из нашег малог и ништавног путовања ђачког у 1861 год.

Више Ужица западно идући до једно 2 часа све уз саму *Бетину* близу обале ове, а под високом планином *Градаљ*, у самом камену самотвору има један кладенац, у ком је вавек све једнако воде. Планина ова широка је са својим осојцима преко 3 часа и у целом том простору правце од тог кладенца к југу нема нигде ни капи воде. Ова вода у кладенцу том, пред што ће да буде кише, увек се замути сама од себе; и то је био знак за оближње житље кад ће бити кишевито, а када ли осушито, или баш и сушно време. Напусту маслу нашло је се и господара. Тако су прорицали по води у том кладенцу од неких Срби, а кад овим обвладаше Турци, онда Срби мухамедове вере, или потурице. Докле год нису ове потурице, или Срби мухамеданци, истерани из Ужица, њихове хоће, дервиши, мехови и друга духовна лица, кад је суша била, за паре су

код тог кладенца читали молитве, да би им ове биле успешне, они су огромним тојагама царали у тај кладенац да би само замутили воду, те тако да би пала киша. Причали су нам да тај кладенац доноси у пролеће и липова цвећа, а у јесен поздера, али тих ствари неналази се право од кладенца веле чак до иза 14 часова хода. Овај поздер и те цветове тај кладенац, неизбацује из себе; јер он неотиче никад, него тако стоје на површју његове воде, докле их ко не завати и не избаци. Кад год би пророци овакви нашли тог цвета и тих ствари, неби се радовали; јер у то доба, негледајући на своја царања и чарања, нису могли никад да замуће воду у њ, а кад је незамуте, онда је знак да им је молитва лажна, неуслишана и да неће измолити кише. Зар мало оваквих и овим подобних природних појава има на нашој земљи? Сетимо се само река и речица у Француској и у другим земљама, које имају своје редовне прилива и одливе, као и мора, а које по видимом не стоје ни у каквим свезама са овима; јер их има и на високим планинама и на страшним надморским висинама и површјама. Но да их оставимо, а да споменемо само језерце Комско, које је још Римљанима, пре Христа, било познато са свог прилива и одлива, негледајући што је на ужасној висини. Као што ће се видити чудноватост припада речици, а не самом језеру комском, од ког је и варош име добила; но ми тако узесмо с тога, што је Ком већ далеко чувен, а речица тек служи за чудо посетиоцима исте. Данашња варош Ком броји преко 16000 душа чистих и овејаних Италијана, а у старо доба, док то место непокорише Римљани, живили су око тога места Срби и српска племена Обрићи, Ере и Ерусци. Горе рекосмо, да је овде главно знатна, са своје чудноватости, речица, која се зове Плинијана, по неким тобож од Плинија млађег, тако прозвана његовим именом. Ово се држи само с тога, што је тај римски писац долазио ту и описао ту речицу и њене чудноватости. Разуме се да ће свако држати ово за измишљотину, који ијоле мало ствар ту познаје. Само то језерце лежи у огромним планинама и то управо на граници два поднебја, од којих у једном још може да расте маслинка, а у другом већ дува хладан ветар и веје ситан и студен снег. Око језера чине се да су планине ужасно високе с тога што оно није одвише широко и што су ове одвећ стрмените. Узрок овом појаву природном и дан данашњи јестаственици приписују онај исти, који је и Плиније приписивао, а то је дувању два сукобна ветра. Ветрови ови увек су дували у једно и исто време, и у једном и истом правцу; па тако и дан данашњи чине. Југо-западни ветрић

увег дува од подне, па до вечера. Он се зове Прва и Брева. Други југо-источни, који се зове Тиван, дува редовно такође увег од вечера па до јутра. Да неби сами наводили описе разних путника овог дивног појава природног, те тиме омаловажавали првог описаоца ове чудноватости, још пре Христа римскога писца Плинија поменутог, за хатар њему, хоћемо баш његове речи о томе да наведемо, које је он писао своје другу Луцинију о овој речици: „Речица ова чудновато протиче кроз огромне планинске провалије, па се улива у невелику силу искуствену. Овде се она неко време задржава, па после тога упада у језеро. Та је речица чудновата тиме, што на њој редовно сваки дан по три пута бива прилив и одлив, т. ј. што сваког дана по три пута расте и опада. Овака игра природе види се сопственим очима, које се не може гледати без особитог усхићења и дивљења. Само седите на обалу те речице „Пленијане“ па ћете сопственим очима видети како мало по мало расте и опет мало по мало опада. Мора бити да је неки ветар у земљи затворен, па извор ове речице затвара, као што то чини вода у грлићу срце. Тако кад ову претурите и обрнете наопачке, вода за неко време неће да излази из ње задржавана спољним ваздухом, па после опет на један мах прсне да се просипа, престане, и опет се просипа и т. д. Можда је тај исти узрок и овом правилном приливу и одливу ове речице. Можда је то исто овде, што видимо на рекама, које се уливају у мора при њиховим утокама. Тамо ветар, или морски прилив, неко време задржава реку од излива у море и гони воду натраг. Тако можда и овде има нека препрека, која за неко време задржава ток ове речице, па га опет пушта да тече. Ето, с тога још и дан данашњи богати путници иду да виде ту чудновату речицу код Комског језера, без да се постараше, да је тачније и истинитије од прастарог Плинија млађег испитају. Од искони је она била узрок, те су се њени становници, ваљда угледајући се на њене шесторогубе трудове, одавали труду и раду. Тако је било пре хришћанства, па тако и у овоме, што сведоче многе огромне развалине и урвине од бивших манастира, далеко чувене, са свога рада и труда, калуђерске секте „Умилијата.“ Велики су то радници, трудници и управо мученици били у облику и назову италијанском, а у души, срцу, мислима, осећајима и свој унутрашњости, правом прастаром српском. Њихова тако звана Торнска (или „Трнска“) свила, коју су заједно са женским полом обрађивали, била је чувена по целом свету у средњим вековима. Она им је и узрок што је тај ред 1571 год. уништен и ута-

мањем. Па да је се само на овоме обило, неби било доста јада, него је исте године и њихов славни манастир, у ком је решено да се сазове Триденски сабор, — до основа порушен. Овде није радила само завист и злоба оних који ту секту утаманише, а манастире њихове порушише, него је овде радила и себичност: да се још сасвим непреливена народност српска у туђе народности прелије и за српство и славенство сасвим утамани, а за туђинство да постане њихово сопствено. Ко добро проучи све секте са њиховим постанцима лако ће се уверити: да секте религиозне постају само у оним народима, које је неко покорио и који их утамањује. Само тада људство и разне народности стварају секте, кад изгубе сваку надежу да се од својих угњетача ослободе. Тада се рађају људи, који стварају нове секте, да би помоћу ових, ако не отели се од својих душмана, и ако не да се овима освете, а оно бар да није све покориочево ваљано и добро, и да није бар све и сва његова сопствена својина. Често бива да се овакве секте, основане ради туђина и покориоца, доцније увуку, по незнању и глупости, и у свој сопствени народ, као што се у нас јављају назарећани, који су били у чивута још пре Христа. Обично су овакве секте изазивале најпре само духовне ратове (препирке), а ови су опет рађали и убитачне телесне, који су тим ужаснији и прѣи за човечанство били, уколико се сваки човек, па ма он и најмања ушта био, бори више и јаче за своја убеђења, но ма за каква блага. Стога су грађански ратови ужаснији од ратова спољних и ратова разних народа и држава међу се. Такви су били ђермански ратови, такви француски, такви китајски, инглески и други многи, који нису ништа друго, до последњи изданак угњетених народности и предсмртни ронац њихов. Тако видимо у нашем народу старе неке племенске борбе, тако видимо у Руса преко 150 и неколико бивших и садашњих тако званих расколничких секта, које су све баш у оним земљама постале, у којима живише друга славенска племена, а не руска, која се од ових одликоваху и својим начином живота, својим убеђењима, појмовима о праву и правци, о друштвеним и државним склоповима и о свему и свачему. С тога и дан данашњи велика Русија расељава садање сопствене своје Русе из оних земаља, које некада припадаху држави Новгородској, Псковској или Пљесковској, Кијевској и т. д.; те да им тим, раселивши и поценавши их, ослаби силе, да се никад не могу сасредоточити; те да тако сдружени неучине оно, што су у другим државама чиниле разне секте. До душе Русија ће и избећи тај крвави окршај, благодаречи својој

памети и огромном пространству своје велике и широке земље. Тако дакле само ће Русија у стању бити од државног имена „Рус“ створити и народност руску па и народ, као што је то у стању била створити од српских племена једна мала чорда татарског племена Бугари.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

Г Л А С Н И К.

Дар цркви Рибничкој.

Частити и побожни хришћани из рибничке црквене општине учинише неке добровољне прилоге цркви рибничкој. Такове прилоге учинише ова лица:

Алексија супр. пок. Огњана Перића из Почековине даде 1 фелон од стофе у вред. 10 дук. цес. Тома Вукојевић, из Г. Рибника, 1 васдух у вред. 2 дук. цес. Алексије Батоћанин, кмет из Г. Рибника, 1 епитрахиљ у вред. 2 дук. ц. Вуја Белобабић, из Г. Рибника, 1 велики астал у вред. 80 гр. ч. г. Сава Лазаревић, свећеник рибнички, 2 свећњака за часну трпезу у вред. 20 гр. ч. и (опет) г. Сава Лазаревић, свећ. (сам је дао 62 гр. ч.), Вуја Белобабић, Милан Радловић, из Оџака, и Прока Станковић, из Г. Рибника, дали су направити о свом трошку једна врата за цркву, у вред. 5 дук. цес.

Потписати татори цркве рибничке свима овим дародавцима јавно од свег срца благодаре, желећи да се таки побожни хришћани у нашој домовини хиљаде, који чине жртве за славу и хвалу Бога и његовог св. дома, а света црква моли се за њихов и њихове породице живот и повољно здравље у Господа Бога. Хвала им на оваком дару!

У Рибнику 12 Фебруара 1875 год.

ТУТОРИ ЦРКВЕ РИБНИЧКЕ:

Јован Барић,
Василије Цветковић и
Петар Н. Поповић
 СВЕЋЕНИК.

ЈАВНА ҚОРЕШПОДЕНЦИЈА.

Г. Г. уписницима на „Сиона“ из Аустро-унгарске који још дугују за прошлу годину, шаљемо свакоме оделити рачун; молећи их и овим путем да нам се по том рачуну што скорије одуже, јер и ми имамо своје обавезе према другима, које морамо испунити.

Уредништво.

Издаје и уређује проф. богослов. архим. **Нестор.**

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.